

KONST KULTUR VÄLFÄRD

God praxis och goda handlingsmodeller

Välfärd för kommuner över gränser

Ett centralt mål i Södra Österbottens, Österbottens och Mellersta Österbottens landskapsprogram är att främja välfärd och hälsa. Landskapens kultur- och välfärdsstrategier lyfter fram vikten av en ökad kulturell påverkan och ett utvidgat samarbete med social- och hälsovårdsområdet. I anslutning till temat har flera projekt samt utredningar och undersökningar som stödjer utvecklingsarbete genomförts under de senaste åren.

Planerna i det landskapsöverskridande projektet Välfärd för kommuner över gränser, som inleddes i februari 2015, baserar sig på ett aktivt samarbete med kommunerna i regionen. Särskilt viktigt för kommunerna är att ordna tjänster för de målgrupper som är svårast att nå, dvs. seniorer och handikappade. Via de 12 kommunala pilotprojekt som genomfördes år 2015 har kommunerna lyckats skapa flera nya konst- och kulturbaserade välfärdstjänster. Projekten har samtidigt gett värdefulla praktiska kunskaper om hur olika tillvägagångssätt och handlingsmodeller fungerar i praktiken. De nya tjänster och handlingsmodeller som

tagits fram inom ramen för projekten utvärderas och görs till modell och kan därefter spridas även till grannkommunerna och andra regioner.

Välfärd för kommuner över gränser-projektets mål är att ta fram bestående tjänster. För att nå målet har man bl.a. satsat på åtgärder som gynnar samarbetet mellan kommunernas kultur- och social- och hälsosektorer. Genom att utveckla nya strukturer och handlingsmodeller för samarbete i kommunerna har man skapat förutsättningar för en förankring och utveckling av välfärdstjänster baserade på deltagande konst. Lokala tjänsteleverantörer inom tredje sektorn har en avgörande roll i dessa samarbetsmodeller, en roll som sannolikt kommer att växa under de närmaste åren.

Finansiärer för Välfärd för kommuner över gränser-projektet är Undervisnings- och kulturministeriet, Södra Österbottens förbund, Österbottens förbund, Mellersta Österbottens förbund och Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur (SÖFUK). Projektet genomförs av Södra Österbottens förbund.

Marjatta Eväsoja

*Internationaliserings- och kulturdirektör
Södra Österbottens förbund*

Anne Sormunen

*Kontaktchef
Mellersta Österbottens förbund*

Tarja Hautamäki

*Kulturchef
Österbottens förbund*

Ann-Maj Björkell-Holm

*Kulturchef
KulturÖsterbotten / SÖFUK*

Taide, kulttuuri, hyvinvointi – Hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja

Toimittaja: Esa Vienamo
Tekstit: Esa Vienamo ja Mirka Harju
Taitto: Mainostoimisto Jukka Kaminen Oy
Kannen kuva: Mirka Harju

Julkaisu B:76
ISBN 978-951-766-289-5 (nide)
ISBN 978-951-766-290-1 (pdf-julkaisu)
ISSN 1239-0607

Hyvinvointia kuntiin ilman rajoja -hanke 2015
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Etelä-Pohjanmaan liitto
Keski-Pohjanmaan liitto
Pohjanmaan liitto
Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur

Etelä-Pohjanmaan liitto
PL 109, 60101 Seinäjoki • www.epliiitto.fi
(Kampusranta 9, Frami C, 4. krs)

Kulturvänner deltar i utbildning i Eviärvi.

Välfärd för kommuner över gränser -projektets kommunpiloter 2015

Inom ramen för välfärdsprojektet genomfördes år 2015 tolv till temat relaterade kommunala pilotprojekt. Pilotprojekten fördelades mellan de österbottniska landskapen så att fem projekt startades i Södra Österbotten, fyra i Mellersta Österbotten och tre i Österbotten. Resultatet av verksamheten är ett brett spektrum av nya välfärdstjänster baserade på konst och kultur. Projektverksamheten har samtidigt gett erfarenhet om hur olika tillvägagångssätt och handlingsmodeller fungerar i praktiken.

En central målsättning är att göra de nya tjänster som skapats via pilotprojekten till en bestående del av kommunernas servicestruktur. I linje med målsättningen har man vid genomförandet av projekten satsat på en aktivering av samarbetet mellan kultur- och social- och hälsosektorn. Kommunerna har redan i ansökningsskedet utsett kontaktpersoner för både kultur- för både kultur- samt för social- och hälsovårdssektorn. Kontaktpersonerna har under projektarbetet jobbat i par eller i smågrupper. Vartefter som planerna avancerat har tjänsteproducenter t.ex. från kommunens kulturinstitutioner eller från regionala

organisationer inom tredje sektorn involverats i verksamheten. Från utvecklingsprojektets sida har man främjat samarbetet både ekonomiskt och med sakkunnighjälp.

Vid skapandet av nya tjänster har fokus legat på kundorientering, tillgänglighet, tillväxt av det sociala kapitalet samt förebyggande effekter. De viktigaste målgrupperna har varit seniorer, handikappade och kommuninvånare i avsidens belägna byar. Vid planeringen av projektinnehåll har man satsat på bl.a. kulturtjänster, utnyttjandet av lokala byahus samt på användningen av digitala kommuni-

Danslogens magi i Kannus.

kationskanaler vid genomförandet av tjänsterna.

I projektets slutfas utvärderas och görs till modell de nya tjänster och handlingsmodeller som tagits fram i pilotprojekten. Tjänster och handlingsmodeller som visat sig fungera bra kan därefter spridas även till grannkommunerna och andra regioner.

Direktsändning från skolans teaterevenemang i servicehuset Kotoplassi i Kurikka.

Evenemanget Lakrits i Lappfjärd i Kristinestad.

Pilotprojekt i kommuner i Södra Österbotten

Kauhajoki – Ny ei aharista, ku kulttuurista teherähän (Ingen ångest, nu gör vi kultur)

- Regelbundna träffar med kulturellt innehåll för seniorer som ännu bor hemma i byarna i Kauhajoki.

Kauhava, Lappajärvi, Evijärvi

– Kulttuurista kaveri (Kulturen som vän)

- Att inleda och utveckla kulturvänsverksamheten i tre kommuner.

Kurikka – Digitaaliset kulttuuripalvelut (Digitala kulturtjänster)

- Digital förmedling av konst- och kulturevenemang till servicehus på olika håll i kommunen.

Lappo – Kulttuurireseptistä taideapteekkiin (Från kulturecept till konstapotek)

- Förmedlande av konst- och kulturtjänster till hälsocentralens kunder med ett kulturecept.

Seinäjoki – Meidän bussi (Vår buss)

- Den gamla biblioteksbussen används som förmedlare av konst- och kulturtjänster i kommunens utkanter. På grund av bussreparationen produceras tjänsterna till en början utan stöd av biblioteksbussen.

Dans i servicehuset Kannelma i Halsö.

Pilotprojekt i kommuner i Mellersta Österbotten

Halsua – Hyvinvointia Kannelmaan (Välfärd till Kannelmaa)

- Skolelever ordnar musik- och aktiverande verksamhet för invånarna i servicehuset för seniorer.

Kannus – Lavan taikaa (Danslogens magi)

- Ordande av en kulturdag med dans för utvecklingshämjade och deras anhöriga i Kannus och närliggande kommuner.

Karleby – Strålande bussen

- Förmedla kultur- och konsttjänster till seniorer runt om i staden som en del av evenemangskonceptet Strålande!

Toholampi – Musiikkia Männistöön (Musik till Männistö)

- Arrangerar musikuppföranden och -aktiviteter i servicecentret för seniorer.

Pilotprojekt i kommuner i Österbotten

Kristinestad – Lakrits, välfärdens närbutik

- Ordande av en ambulerande kultur- och välfärdsdag till olika platser i kommunen i samarbete med aktörsnätverket.

Jakobstad – Riemu-gruppen, uttrycksförmåga och teater till verksamhetscentret

- Inledande av hobbyverksamhet som rör uttrycksförmåga i verksamhetscentret för utvecklingshämjade.

Vasa – Tjänstedesign av den kulturella åldringsvården

- Utnyttjande av serviceutformning vid planering och genomförande av tjänster inom kulturell välfärd, riktad till seniorer.

God praxis och goda handlingsmodeller

I den här publikationen vill vi lyfta fram elva exempel på god praxis eller goda handlingsmodeller inom området för deltagande konst. Exempelen har samlats från de österbottniska landskapen samt från andra delar av Finland. Vissa av dem är redan allmänt bekanta i landet och vår målsättning är att presentera dem på ett så klart, enkelt och attraktivt sätt som möjligt. Om vi med denna publikation kan väcka intresse och nyfikenhet hos läsaren anser vi oss ha lyckats.

Utvecklingen av konst- och kulturelaterade välfärdstjänster förutsätter i regel ett samarbete mellan olika aktörsgrupper och sektorer. I praktiken innebär samarbetet ofta ett steg ut ur komfortzonen och in i en främmande eller annorlunda verksamhetskultur. Det är ett steg som är värt att ta, för det kan resultera i uppkomsten av nya innovativa handlingsätt, intressanta kontakter och välbefinnande för alla parter.

Nya tjänster är särskilt viktiga för människor för vilka offentliga konst- och kulturtjänster är svårtillgängliga; seniorer, handikappade och människor som bor i mindre byar. Tjänster inom deltagande konst kan öppna dörrar till ett bättre liv!

Esa Vienamo

Projektchef

Välfärd för kommuner över gränser-projektet

Kulturvänner

Syftet med kulturväsverksamheten är att erbjuda hjälp till alla som upplever det som svårt att delta i ett kulturevenemang eller ta del av andra kulturtjänster som erbjuds inom kommunen. På olika orter har motsvarande verksamhet fått olika namn, såsom kulturlotsar, kulturvänner och kulturfaddrar. Inom ramen för Välfärd för kommuner över gränser-projektet initierades en kulturkompisverksamhet i Kauhava, Lappajärvi och Evijärvi.

Kulturvännerna är utbildade frivilligarbetare som fungerar som vänhandledare insatta i de lokala aktörernas utbud. Om det känns besvärligt att gå ensam kan kulturvännen erbjuda sällskap, boka biljetter vid behov, och på många sätt sänka tröskeln för att delta. Som ersättning kan kulturvännen delta i evenemanget gratis eller till nedsatt pris.

Man beställer vanligtvis en kulturvän via verksamhetens koordinator som förmedlar informationen till en vän han eller hon anser lämpad för uppgiften. När koordinatören förmedlar beställningen beaktar han eller hon vart kunden skulle vilja gå och vilka andra önskemål eller eventuella begränsningar kunden har.

Verksamheten i Finland inleddes år 2006 i Jyväskylä där frivilliga vänhandledare började sin verksamhet inom Konstmuseet under namnet kulturlotsar. Namnet kulturlotsar används numera på över tio orter i Finland. I Jyväskylä har man sedan länge målmedvetet utvecklat kulturlotsverksamheten och den har under årens lopp hittat nya former. En kulturlotskoordinator anställd av Jyväskylä stad erbjuder även sitt stöd för verksamheten i Jyväskylä.

Kulturväsverksamheten har redan utvidgats till över 20 städer eller kommuner i Finland, under olika namn. Förfaringssätten inom verksamheten

Foto: Kulttuuriluotsit, Jyväskylä

varierar på många sätt på de olika orterna. I några kommuner kan kulturvännen ha endast en kund åt gången, på andra orter kan kulturvännerna vara guider för även större grupper. Även vad gäller till exempel att ordna kundens resor deltar kulturvännerna på olika sätt på de olika orterna.

Mer information på till exempel
<https://fi.wikipedia.org/wiki/Kulttuuriluotsit>

Konstapotek och kulturecept

Konstapoteket och kultureceptet är verksamhetsmodeller vars syfte är att förbättra konst- och kulturtjänsternas tillgänglighet för seniorer och dem som använder hälsovårdstjänster. Det praktiska genomförandet av verksamhetsmodellerna varierar mellan olika kommuner, och i kommunerna finns även verksamhetsmodeller med motsvarande innehåll under andra namn. Även vad gäller termerna kombineras de positiva effekterna på hälsa och välfärd via konstapoteket och kultureceptet. Användningen av kulturecept i Välfärd för kommuner över gränser-projektet prövades hösten 2015 i Lappo.

Verksamheten Konstapotek har genomförts i Jyväskylä sedan år 2009. Konstapoteket är ett kulturerbjudande till seniorer som genomförs i samarbete mellan stadens kulturtjänster och social- och hälsovårdstjänster. Konstapotekets program omfattar musik, dans, drama, ordkonst och bildkonststunder. Programmet som ordnas i dagcentren är öppet för alla och avgiftsfritt. Programutbudet omfattar dessutom kulturprogram i vårdhem och vårdinrättningar samt öppna allsångstillfällena.

I Jyväskylä kan konstnärer och verkstadshandledare erbjuda program för Konstapoteket med regelbundna ansökningstider. Verksamheten finansieras av stadens social- och hälsovårdstjänster i samarbete med kulturväsendet.

Kultureceptet introducerades i Åbo under kulturhuvudstadsåret 2011. Receptet ordinerades av en läkare till bland annat långtidssjuka, socialt isolerade och psykiskt sjuka. I Åbo kunde man med ett kulturecept få biljetter till olika evenemang under kulturhuvudstadsåret. Kultur ansågs förebygga ensamhet samt aktivera patienterna och på så sätt minska riskerna för utslagning.

De flesta som använde kultureceptet upplevde att kulturella aktiviteter hade en positiv inverkan på deras hälsotillstånd. Samtidigt önskade dock läkarna få tydligare anvisningar vad gällde att ordinaera receptet.

Foto: Mirka Harju

I Sverige har man redan lång erfarenhet av kulturecept. I Finland har man provat på motsvarande verksamhet i Lappo under hösten 2015. Förutom i Jyväskylä har man även i Åbo med omnejd och i Kymmenedalen goda erfarenheter av konstapoteksverksamheten.

Mer information på till exempel
www.jyvaskyla.fi/kulttuuri/palvelut/taideapteekki

Kulturkarusellen F-65, Vasa

Kulturkarusellen F-65 som startade i Vasa 2009 erbjuder program och upplevelser till äldre vars möjligheter att utöva och uppleva konst och kultur är begränsade. I Kulturkarusellen är det senioren som producerar och förverkligar kultur. Den aktiva verksamheten bygger på systematiskt samarbete mellan Vasa stads Kulturcenter och utvecklingskoordinatörn för Hem- och anstaltsvårdens serviceboende.

Ett arbetspar som består av Kulturcentrets kulturplanerare och Serviceboendets utvecklingskoordinator ansvarar för det praktiska genomförandet av Kulturkarusellen. Allra först beslutar arbetsparet om månatliga teman utifrån vilka kulturplaneraren utarbetar program enligt tema tillsammans med konstnärer och kulturella aktörer. Serviceboendets utvecklingskoordinator kommer därefter överens med servicehusen om noggrannare tidtabeller vad gäller programmets genomförande.

Kulturkarusellen F-65 utför ett omfattande samarbete med de lokala kulturinrättningarna, kulturaktörer inom tredje sektorn, museer, bibliotek och evenemang. Samarbetet gör det möjligt att erbjuda ett mångsidigt och högklassigt kulturutbud. Samtidigt får konstnärerna en möjlighet att träffa äldre, vilket gynnar även kulturens tillgänglighet och utvecklandet av gemenskapskänsla. Verksamheten ger även kulturinrättningarna bättre beredskap att möta olika människor och människor i olika åldrar.

När verksamheten för Kulturkarusellen F-65 utvecklas har man även satt upp högre mål och de nya planerna förs nu vidare under rubriken "Revolution för kulturellt seniorarbete." Målet är att kulturverksamheten genom att man utvecklar verksamhetsmodeller och redskap inom vårdarbetet ska bli en del av de äldres vardag och vård. Dessutom strävar man efter att främja meningfullheten i de äldres liv samt ge en djupare insyn i hur en kulturellt förebyggande verksamhet inverkar på seniorernas, de anhörigas och de anställdas välbefinnande.

Mer information

www.vaasa.fi/palvelut/kulttuurikaruselli-k-65

ETT En byrå med specialkunskap, Karleby

ETT, det vill säga Byrån med specialkunskap har funnits i Karleby K.H. Renlunds museum – i anknäytning till Mellersta Österbottens landskapsmuseum – sedan år 2009. ETT, som grundades som ett fritidsintresse, är en aktiv insamlare, bevarare och spridare av hembygdshistoria. Byrån med specialkunskap fungerar även som en länk mellan museet och allmänheten. Man strävar efter att göra lokalhistorien till en gemensam sak och samtidigt väcka intresse för och uppskattning av det egna lokala kulturarvet.

Medlemmarna i byrån med specialkunskap kallas "visa". Cirka 40 personer med lokalhistoria som intresse deltar i verksamheten, många av dem är pensionärer. ETT samlas alltid månadens första tisdag kl. 13 på kontoret i anknäytning till museet. Verksamheten är öppen för alla intresserade. Ett av de mest centrala målen är att göra tröskeln för att delta låg och att alla medlemmar kompletterar helheten med sina egna kunskaper, färdigheter och erfarenheter. Förutom månadsmötena ordnar ETT regelbundet gemensamma utflykter och bland annat publikutställningar som hör samman med att samla minnen.

Verksamhetsmodellen för byrån med specialkunskap förverkligar öppen expertis bland museets fackmänniskor och amatörer. Det betyder att de personer som i varje situation har den kunskap som behövs godkänns som experter. Expertisen är därmed inte något som fackmänniskorna måste stå för på grund av sin status, utan bland de visa skapas amatörexpertis. Den bygger på en öppen och jämlik dialog, deltagande och gemenskap.

Det material man får via ETT ger K.H. Renlunds museum ett oersätligt tillägg vid sidan av övrig forskning och kompletterar den. ETT sparar lokala berättelser, samlar minnen och fotografier, identifierar händelser och medverkande. Med hjälp av den information man har samlat in tillsammans kan människorna bygga egna broar till hemortens kulturella rötter.

Samarbetet med ETT:s visa har ändrat K.H. Renlunds museums anställdas attityd till utomstående aktörer och har startat nya diskussioner om spelreglerna. ETT:s kontor finns i anknäytning till museet och på kontoret finns även ett forskarrum.

Mer information
www.kokkola.fi/ett

Kultur till byarna

Kultur till byarna är en verksamhetsmodell med vilken man med hjälp av kultur och konst strävar efter att förebygga utanförskap bland äldre som bor på landsbygden och minska risken att de drabbas av minnessjukdomar. Samtidigt arbetar man för att blåsa liv i byarnas kulturliv genom att utnyttja invånarnas kunskaper och erfarenheter. Verksamhetsmodellen har utarbetats inom projektet Kulttuurista muistoja (Minnen av kultur) som har genomförts av Etelä-Pohjanmaan muistiyhdistys 2012–2015.

Verksamheten inleds med ett sonderingsskede. Man ordnar en kaffestund för byns invånare, där man berättar om möjligheten att delta i en konstgrupp som har skräddarsytt för dem. På tillställningen frågar man invånarna om deras önskemål och vad de är intresserade av. Tillsammans beslutar man vilken konstart man vill satsa på eller om man ska välja flera konstarter. Gruppen hittar på ett namn som beskriver både medlemmarna och den valda verksamhetsmodellen.

Om gruppen väljer en konstart erbjuder man dem en handledare som är utbildad inom konst. Handledaren måste kunna uppmuntra deltagarna att förbättra sina egna färdigheter. I en grupp där man satsar på flera konstarter kartlägger man vilka färdigheter som finns inom gruppen. Om någon i gruppen till exempel har körsång som hobby kan han eller hon leda allsång, och en aktiv dansare kan leda pardans.

Som ett resultat av verksamheten uppstår bland de äldre kultur- och konstgrupper, som även kan fungera självständigt. För att stötta gruppverksamheten behövs endast utrymmen i till exempel byskolan eller i föreningshuset. Handledarnas löner kan till exempel betalas i samarbete med det lokala medborgarinstitutet.

Med varaktig verksamhet kan man förbättra de äldres livskvalitet och göra det möjligt för dem att bo hemma längre. Ett resultat kan vara en livligare bykultur där i bästa fall hela bysamhället kan njuta av de äldres färdigheter.

Mer information

www.innokyla.fi/web/malli783308

Social cirkus

I Europa har man redan i årtionden utnyttjat cirkus som en lösning på olika sociala och pedagogiska utmaningar. I Finland fick Social cirkus rikligt med publicitet via ett projekt med samma namn som genomfördes av Tutkivan teatterityön keskus vid Tammerfors universitet åren 2009–2011. Projektet Vaikuttava sirkus (Effektiv cirkus) som följde därefter lyfte Finland till ett av världens toppländer inom social cirkus. Idag har cirkusverksamhetens möjligheter att fungera som ett forum för och producent av högklassiga välfärdstjänster erhållit ett allmänt erkännande.

Social cirkus erbjuder målgrupperna meningsfulla och stärkande upplevelser som samt utvecklar både individualiteten och gemenskapen. Den mångsidiga cirkusen utan språk gör det även möjligt att arbeta med sådana grupper som inte helt kan ta till sig andra konstformer. Sådana målgrupper är barn, utvecklingshämjade, minnessjuka eller invandrare.

Den sociala cirkusen kan modifieras enligt de deltagandes funktionsförmåga och deras förutsättningar. Det huvudsakliga målet är inte att lära sig egentliga cirkuskonster, utan att göra något tillsammans, att stärka självkänsla och självförtroende samt att stödja uttrycksförmågan. Till exempel inom anstaltsvård av äldre kan man via cirkusen hitta nya verksamhetsmodeller för vårdarbetet, förbättra interaktionen mellan vårdare och patienter samt ge alla stimulerande upplevelser.

Under de senaste åren har hundratals grupper med social cirkus bildats i Finland och de har samlat tusentals deltagare från olika målgrupper. Bland annat Sorin Sirkus (Tammerfors), Sirkus Magenta (Helsingfors), Kulttuurikeskus Pii Poo (Lempäälä), Monitaideyhdistys Piste ry (Rovaniemi), Oulun Tähtisirkus och SirkusUnioni (Åbo) har spelat en viktig roll vid utvecklandet av verksamheten.

Foto: Riitta Vyrjönen, Sorin sirkus

Mer information

<http://vaikuttavasirkus.fi/sosiaalinsirkus>

Kraftgivande fotografering

Kraftgivande fotografering är en metod som har utvecklats av konst- och socialpedagog Miina Savolainen och bygger på fotografering som ett sätt att stärka självkännedomen och förbättra växelverkan mellan människor. Trots att själva metoden är fotografering är det egentligen inte fotograferingen som är redskapet, utan sättet att se och betrakta. Med hjälp av den kraftgivande fotoprocessen lär man sig att bemöta klienter eller sina anhöriga genom dialog och växelverkan.

Utgångspunkterna för den kraftgivande fotograferingen är självbestämmanderätt och att bryta upp maktkonstellationerna mellan fotografen och objektet. Med hjälp av metoden lär yrkesmänniskan sig att släppa sin yrkeskunskap och se på världen ur en annan människas perspektiv.

En klient inom vårdarbetet kan ha stor erfarenhet av att inte bli sedd. Vid kraftgivande fotografering försöker man i stället för att bedöma och handleda bygga upp korrigerande erfarenheter av att bli sedd hos klienten. Med hjälp av fotoprocessen är det möjligt att hitta och bearbeta också sådant som det är svårt att hantera verbalt. I motsats till vad som är fallet inom vårdarbete i allmänhet utvecklar man inom metoden inte klienten, utan sättet på vilket yrkesmänniskor, anhöriga och andra människor ser på honom eller henne. Att bli sedd på ett annat sätt på det här viset har stor korrigerande inverkan på människors liv och på förmågan att se mer kärleksfullt på sig själv. En människa måste först känna att hon är värdefull i någons ögon, innan hon kan vara värdefull för sig själv.

Kraftgivande fotografering har sedan början av 2000-talet spritt sig till arbetet inom social-, hälsovårds- och undervisningsområdet samt personalutvecklingsområdet. Fröet till metoden såddes i barnskyddsprojektet Världens härligaste flicka, som inleddes 1998 och fick mycket uppmärksamhet.

Kraftgivande fotografering är det mest omfattan-

Kuva: Mira Alanne & Miina Savolainen 2006

de konceptet för tillämpad konst i Finland och även det koncept som har använts längst. Cirka 3 000 multiprofessionella yrkesmänniskor har genomgått den ett år långa grundutbildningen i metoden. De första metodhandledarna som genomgick den treåriga specialiseringsutbildningen utexaminerades 2011.

Mer information

www.voimauttavavalokuva.net/menetelma.htm

Hankasalmen Kulttuuriraitti (Hankasalmi Kulturstig)

I Hankasalmi kommun i mellersta Finland har man utvecklat en egen verksamhetsmodell för att producera kulturtjänster till äldre, Kulttuuriraitti. Utvecklandet av verksamhetsmodellen bygger på det riksomfattande projektet Hymykuopat (Smilgropar), som genomfördes 2009–2012, i vilket även Hankasalmi med 5 500 invånare deltog. Kulttuuriraitti är ett utmärkt exempel på hur man även i en liten kommun kan ordna ett omfattande utbud av mångsidiga och högklassiga kulturtjänster till personer över 65 år.

Verksamhetsmodellen Kulttuuriraitti består av fyra delområden; en programbank, evenemangs- och utflyktsverksamhet, kultur i vårdenheterna och frivilligverksamhet. I broschyren Programbank som har sammanställts av kulturväsendet finns över 30 olika programalternativ, bland vilka vårdenheter, pensionärsgrupper och föreningar kan beställa föreställningar och workshops. De beställda programmen betalas med kultursedlar, de flesta programmen kostar en-tre kultursedlar. Programmakarna utgörs av yrkes- och amatörkonstnärer från mellersta Finland samt av frivilliga som efter sitt uppträdande debiterar kommunens kulturväsende för arvoden och utgifter.

De av kommunen ordnade och för alla öppna evenemangen och utflykterna kompletterar det programutbud som riktas till äldre.

Man har utsett kulturansvariga i alla kommunens vårdenheter och de ser till att kulturverksamheten genomförs i den egna enheten. De kulturansvariga upprätthåller även en kulturvänlig stämning inom sin arbetsgemenskap och delar vid behov ut arbetsuppgifter till de övriga anställda. De kulturansvariga träffas minst en gång om året vid olika utbildningstillfällen.

Vid sidan av verksamheten Kulttuuriraitti har man även utvecklat en lokal frivilligverksamhet där man kan få hjälp och stöd med att delta i kulturevenemang.

Kulttuuriraitti har på några år etablerats som en fungerande verksamhetsmodell och man har årligen reserverat anslag i kommunens budget för verksamheten. Vad gäller år 2016 är det dock osäkert om verksamheten kan fortsätta.

Mer information

[www.hankasalmi.fi/ikaantyneille/
kulttuuritoimi/ikaantyneille/
kulttuuriraitti-kulttuuria-ikaantyneille](http://www.hankasalmi.fi/ikaantyneille/kulttuuritoimi/ikaantyneille/kulttuuriraitti-kulttuuria-ikaantyneille)

Radio Valo

Radio Valo som drivs av föreningen Lyhty ry i Helsingfors producerar och sänder program som görs av utvecklingshämjade, personer med funktionshinder och andra människor i behov av stöd. Radio Valo är inte en traditionell radiostation, utan mer en publiceringskanal, en inlärningsmiljö och ett forum för ny och mångsidig mediekommunikation. Redaktörerna vid radio Valo öppnar nya perspektiv på vårt samhälle tillsammans med professionella och amatörer inom andra medier.

Radio Valo är även ett nätverk som omfattar över trettio finländska samarbetsorganisationer och utländska samarbetspartners från bland annat Norge, Danmark, Malta, Storbritannien, Taiwan och Tanzania. På nätverkets möten utbyter man information, planerar kommande verksamhet och kläcker idéer om verksamhetens utveckling. När tiotals olika aktörer deltar i produktionen är även kanalens utbud exceptionellt omfattande. Radio Valo är ett gemensamt medium som sammanför programmakare, lyssnare och tittare.

Radio Valo har sitt eget program varje vecka i Radio Helsinki och programdelar i Basso Radio och YLE Puhe. Serien Isäntänä Kari Aalto (Som värd Kari Aalto), producerad i samarbete mellan Lyhty ry, RAY och Basso Radio fick priset som kundpromotion år 2015 på RadioGalan. Kanalen är även känd för sina långa livesändningar från olika evenemang.

Radio Valo utbildar personer som vill göra program och strävar efter att främja möjligheten för utvecklingshämjade och personer med funktionsstörningar att delta i media. Målet är att skapa nytt innehåll inom journalistik och mediarbete för utvecklingshämjade personers arbets- och dagverksamhet samt för deras fritid.

Radio Valo är en del av Lyhty ry:s verksamhet som omfattar korttidsboende och verkstad i Helsingfors och verksamheten stöds av RAY.

Mer information
www.radiovalo.fi

Mönsternoter

Mönsternoter är en metod att skriva noter som gör det enklare för olika människor att börja spela. Metoden utarbetades på 1990-talet av Kaarlo Uusitalo, direktör vid specialservicecentrumet för musik, Resonaari i Helsingfors för att erbjuda stöd till de utvecklingshämjade eleverna. Numera används mönsternoter inom musikundervisningen redan i många länder runtom i världen. Man kan verkligen säga att mönsternoter är en betydande finländsk innovation.

Mönsternoter gör det möjligt att spela nästan genast, eftersom man inte behöver tidigare kunskaper och färdigheter. Med mönsternoter anges noterna på papper som former och färger. Som mönster används ett kryss, en boll, en kvadrat och en triangel. Den melodi som ska spelas hittas enkelt på instrumentet med hjälp av de pålimmade dekalerna. Tack vare detta kan man börja spela nästan genast, musikanten upplever glädjen av att lyckas och man stärker entusiasmen och motivationen till att spela.

I mönsternoterna hittar man samma information som i en traditionell notbild. Tack vare detta är det senare enkelt att övergå till att använda traditionella partiturer om musikanten så vill och kan.

Mönsternoter gör det möjligt för utvecklingshämjade eller egentligen för vem som helst som har ansett det övermäktigt att lära sig noter att spela ett instrument. När eleven lär sig spela ökar hans eller hennes självförtroende och känslan av värdefullhet, vilket ofta återspeglas på ett positivt sätt på allt annat som eleven gör.

Tack vare mönsternoter har utvecklingshämjade musikmakare upplevt ett kraftigt lyft i Finland, det mest kända exemplet är bandet Pertti Kurikan Nimipäiväts uppträdande i Eurovision Song Contest.

Mer information

[www.helsinkimissio.fi/resonaari/
kuvionuotit%C2%AE](http://www.helsinkimissio.fi/resonaari/kuvionuotit%C2%AE)

Lucia-mormor

År 2010 ordnades i Lapinlax i norra Savolax för första gången ett nytt lekfullt evenemang, Lucia-mormor. Mamma till idén är Tuula Kuki-Pöllänen, chef för rekreativ verksamheten vid Jussinpiha dagcenter. Evenemanget har numera fått fotfäste även i andra städer. I Vasa utsågs en Lucia-mormor för första gången i december 2014 och år 2015 ordnas evenemanget även i Karleby och Åbo.

Vem som helst kan ordna en omröstning om Lucia-mormor på den egna orten. Det lönar sig att be den lokala dagstidningen delta i samarbetet och berätta om tävlingen samt presentera kandidaterna. Man kan till exempel locka kandidater till Lucia-mormor från dagverksamhetsgrupper för äldre eller från servicehus.

Man behöver även andra samarbetsparter för evenemanget. Traditionellt har alla samarbetsparter och stödjare deltagit på frivillig bas, vilket har gjort det möjligt att tillsammans skapa ett lyckat evenemang. Under en dag sminkas mormödrarna och de får en vacker frisyr, varefter de fotograferas som kandidat i tävlingen Lucia-mormor. På samma gång kan man även intervjua mormödrarna och be dem berätta om sig själva och om sitt liv. Kandidaternas medelålder är ofta över 80 år, vilket betyder att de nog har hunnit samlas på sig en hel del berättelser under årens lopp. Om arrangören så vill kan man tillsammans med samarbetsparterna sammanställa en "måbra-kasse" med produkter som hör samman med skönhet och välbefinnande till kandidaterna.

Det är viktigt att man ser till att alla kandidater förstår vad de ger sig in på. Enligt erfarenhet sprids information om tävlingen Lucia-mormor i både sociala medier och runt kaffeborden snabbare än man kunde tänka sig.

Evenemanget Lucia-mormor är ett utmärkt sätt att visa att seniorerna är värdefulla, aktiva och helhjärtat med i livet. Önskan att vara vacker försvinner inte med åldern. Erfarenheten bland de Lucia-kandidater som deltar är ofta unikt minnesvärd och känslösam. Skulle du också vilja ordna evenemanget Lucia-mormor i din egen stad nästa år?

Foto: Kulttuurista muistoja -hanke, Etelä-Pohjanmaan muistiyhdistys

Välfärd för kommuner över gränser Södra Österbotten - Österbotten - Mellersta Österbotten

www.epliiitto.fi/valfard_for_kommuner_over_granser

www.epliiitto.fi/hyvinvointia_kuntiin_ilman_rajaja

www.facebook.com/hyvinvointiakuntiinilmanrajaja

Etelä-Pohjanmaan liitto

Kampusranta 9 C

PL 109

60101 Seinäjoki